Маріупольський університет

Co-funded by the European Union

Тема 14. Безпекова компонента стратегії економічного розвитку України в умовах інтеграції в ЄС

Навчальна дисципліна «Дослідження економічної безпеки ЄС»

Кафедра економіки та міжнародних економічних відносин

Erasmus+ Jean Monnet Module «EU Economic Security Studies» · Project № 101175872 (Грантова угода № 101175872)

План лекції та результати навчання

Co-funded by the European Union

1. Безпекова складова стратегій економічного розвитку України
2. Економічний фокус безпекових стратегічних документів
3. Стратегія економічної безпеки до 2025 р.: зміст і уроки
4. Економіка України 2025–2026 рр.: загрози і потреби відбудови
5. План України, Ukraine Facility і переговори про вступ до ЄС
6. Інституції: Бюро економічної безпеки та інші органи
7. Напрями оновлення стратегії економічної безпеки

Після вивчення теми ви зможете:

- характеризувати еволюцію стратегічних документів України
- оцінювати безпековий фокус стратегій розвитку
- пояснювати зв'язок реформ Плану України з економічною безпекою
- пропонувати напрями оновлення стратегії

Ключові поняття теми

Co-funded by the European Union

Стратегія національної безпеки
National Security Strategy

Документ, що визначає актуальні загрози, цілі та напрями політики національної безпеки (вводиться в дію указом Президента).

Стратегія економічної безпеки
Economic Security Strategy

Документ, що визначає виклики, загрози, цільові показники та завдання із захисту національної економіки.

Стратегія соціально-економічного розвитку
Socio-economic development strategy

Довгостроковий документ із цілями розвитку економіки і суспільства та шляхами їх досягнення.

Економічна стійкість
Economic resilience

Здатність економіки протистояти шокам, адаптуватися та відновлюватися.

Бюро економічної безпеки
Economic Security Bureau of Ukraine

Центральний орган виконавчої влади, що протидіє правопорушенням, які посягають на функціонування економіки.

План України
Ukraine Plan

Програма реформ та інвестицій 2024–2027 рр., до виконання якої прив'язане фінансування ЄС (Ukraine Facility).

Стратегічне планування як форма державного регулювання

Co-funded by the European Union

Основне завдання

підтримка економічного балансу, вплив на якісні перетворення в економіці та стимулювання її розвитку

Проблема

у стратегіях економічного розвитку України питання безпеки зафіксовані фрагментарно

Короткострокові програми
щорічні бюджети, урядові плани дій

Середньострокові плани
бюджетні декларації, План України 2024–2027

Довгострокові стратегії
Національна економічна стратегія 2030, стратегії безпеки

Узгодження
безпекові цілі мають бути вбудовані в усі рівні планування

Еволюція стратегій економічного розвитку України

Co-funded by the European Union

2002	2004	2013	2015	2021	2024
«Європейський вибір» концептуальні засади на 2002–2011 рр.	**«Шляхом європейської інтеграції»** стратегія на 2004–2015 рр.	**Держпрограма активізації** розвиток економіки на 2013–2014 рр.	**«Україна – 2020»** стратегія сталого розвитку	**НЕС-2030** Національна економічна стратегія	**План України** реформи 2024–2027 рр. під фінансування ЄС

Тенденція: від декларативних програм – до документів із вимірюваними індикаторами та зовнішньою умовністю фінансування.

Безпековий фокус стратегій економічного розвитку

Co-funded by the European Union

Документ	Тип, рік	Безпековий фокус
«Європейський вибір» (2002–2011)	Послання Президента, 2002	нова модель глобальної безпеки; пріоритет інтеграції в ЄС; переоснащення ЗСУ на базі вітчизняної промисловості
«Шляхом європейської інтеграції» (2004–2015)	Указ Президента, 2004	визнано відсутність цілісної системи економічної безпеки та моніторингу загроз
Держпрограма активізації (2013–2014)	Постанова КМУ, 2013	безпекових акцентів немає; фокус – пріоритетні галузі, енергоємність
«Україна – 2020»	Указ Президента, 2015	вектор безпеки: гарантії безпеки держави, бізнесу, громадян, захист інвестицій
НЕС-2030	Постанова КМУ, 2021	безпека – одна з цілей місії; «національна безпека за рахунок партнерства та інвестицій»

Від «жорсткої» до «м'якої» безпеки у стратегічних документах

Co-funded by the European Union

Ранні безпекові стратегії

- військово-оборонні аспекти
- зовнішньополітичні загрози
- економіка – «другорядна» тема

Сучасні стратегії

- економічна безпека – умова сталого розвитку
- технологічний рівень і добробут громадян
- енергетика, кібер, ланцюги постачання, стійкість
- поєднання короткострокових програм і довгострокових стратегій

Еволюція безпекових стратегій України

Co-funded by the European Union

2007/2012	2015	2020	2021	2021
«Україна у світі, що змінюється» економічні питання – поверхово	**Стратегія нац. безпеки** повніше відображено економічні загрози	**Стратегія нац. безпеки** «Безпека людини – безпека країни»; нові типи загроз	**Стратегія економічної безпеки** на період до 2025 р. (Указ № 347/2021)	**Галузеві стратегії** енергетична, екологічна, кібербезпеки

2021 р. – прорив: вперше ухвалено окрему стратегію економічної безпеки і створено спеціальний орган – Бюро економічної безпеки.

Економічний фокус безпекових стратегій

Co-funded by the European Union

Документ	Рік	Економічний фокус
СНБ «Україна у світі, що змінюється»	2007 / 2012	ринкова економіка – одна з цілей; акцент на соціально-політичних і оборонних аспектах
Стратегія національної безпеки	2015	ширший перелік загроз економічній безпеці
Стратегія національної безпеки	2020	економічна складова серед напрямів реалізації інтересів; додано науково-технічні та медико-біологічні загрози
Стратегія економічної безпеки до 2025 р.	2021	інтегральний індекс; п'ять складових; бракує енергетичної, продовольчої, демографічної, соціальної безпеки

2021 р.: пакет стратегій та нова інституція

Co-funded by the European Union

Стратегія економічної безпеки

до 2025 р.: цільові орієнтири та критичні межі індикаторів

Стратегія енергетичної безпеки

надійність постачання, диверсифікація джерел

Стратегія екологічної безпеки

і адаптації до зміни клімату до 2030 р.

Стратегія кібербезпеки

захист державних і критичних інформаційних систем

Бюро економічної безпеки

перший спеціалізований орган для «невразливості національної економіки до загроз»

НЕС-2030

економічна стратегія з безпековими орієнтирами (березень 2021 р.)

Стратегія економічної безпеки до 2025 р.: структура

Co-funded by the European Union

Складові, за якими визначено виклики, загрози і завдання:

- **Фінансова**
- **Виробнича**
- **Зовнішньоекономічна**
- **Інвестиційно-інноваційна**
- **Макроекономічна**

Сильні сторони

- вперше визначено поняття «економічна стійкість», «економічний суверенітет»
- оцінка через інтегральний індекс і критичні межі індикаторів

Прогалини

- немає пріоритетів енергетичної, продовольчої, демографічної та соціальної безпеки
- ухвалена до повномасштабної війни; строк дії сплив у 2025 р.

Заходи економічної безпеки: воєнний і післявоєнний період (1)

Co-funded by the European Union

Складова	Під час воєнних дій	Першочергово після війни
Фінансова	фінансування оборони; стримування інфляції	стабілізація фінансової системи і гривні; відновлення кредитування
Виробнича	релокація і трансформація промисловості; держзамовлення; зниження податкового тиску	стратегія відродження промисловості; інноваційні підприємства; оборонно-промисловий комплекс; європейські стандарти
Зовнішньоекономічна	збереження експорту агропродукції та металу; альтернативна логістика (річкові порти, залізниця)	експорт високотехнологічної продукції; збереження частки АПК

Заходи економічної безпеки: воєнний і післявоєнний період (2)

Co-funded by the European Union

Складова	Під час воєнних дій	Першочергово після війни
Інвестиційно-інноваційна	пільгове кредитування МСП; страхування інвестицій (DFC, MIGA); контроль за використанням допомоги; антикорупційні інституції	платформа Advantage Ukraine; сприятливе бізнес-середовище для інвесторів із країн-партнерів
Макроекономічна	запобігання падінню ВВП; підтримка релокованого бізнесу; програми повернення населення	нові робочі місця; перекваліфікація; повернення працездатного населення; зменшення нерівності

Висновок: диференціація заходів за умовами впровадження – практичний інструмент планування в умовах війни.

Економіка України 2025–2026 рр.: монетарний вимір

Co-funded by the European Union

Джерело: НБУ, рішення з монетарної політики 2025–2026 рр.; Радіо Свобода (29.10.2026).

12,5% прогноз інфляції НБУ на кінець 2026 р.

–0,5% реальний ВВП у III кв. 2026 р. (р/р), оцінка НБУ

$54 млрд можлива зовнішня допомога у 2026 р.

Ключові загрози економічній безпеці України у 2026 р.

Co-funded by the European Union

Удари по енергетиці

дефіцит електроенергії, додаткові витрати бізнесу, інфляційний тиск

Блокування портів

≈ $2,5 млрд недоотриманої валютної виручки у II півріччі 2026 р. (НБУ)

Зовнішні цінові шоки

подорожчання пального через війну на Близькому Сході

Залежність від зовнішньої допомоги

дефіцит бюджету фінансується переважно партнерами

Дефіцит робочої сили

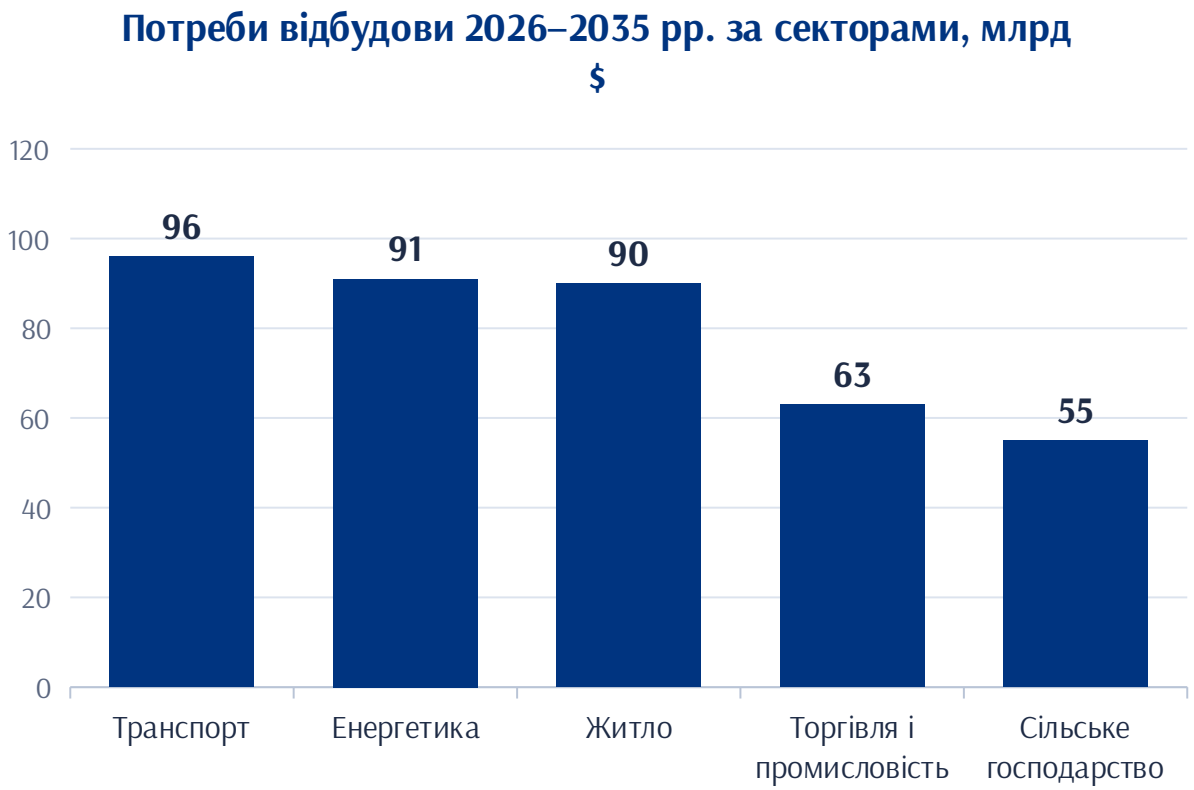
мобілізація та міграція (див. Тему 10)

Корупційні ризики

умова фінансування ЄС і МВФ – дієві антикорупційні інституції

Потреби відбудови: оцінка RDNA5 (лютий 2026 р.)

Co-funded by the European Union

$588 млрд — потреби відбудови на 2026–2035 рр. (≈ 3 ВВП 2025 р.)

$195 млрд — прямі збитки станом на кінець 2025 р.

$9,5 млрд — дефіцит фінансування пріоритетів 2026 р. (62%)

Джерело: Світовий банк, Уряд України, Європейська комісія, ООН – RDNA5 (23.02.2026).

Фінансова архітектура підтримки ЄС

Co-funded by the European Union

50 млрд €
Ukraine Facility на 2024–2027 рр.

> 32 млрд €
надано за Планом України (8 траншів, жовтень 2026 р.)

90 млрд €
кредит ЄС на 2026–2027 рр.: 60 – оборона, 30 – бюджет

Умовність
транші – після виконання індикаторів; у 2025 р. ЄС утримав ≈ 1,5 млрд € за 3 невиконані реформи

Залишок на 2026 р.
33,7 млрд €: 29,3 млрд – кредит ЄС, 4,4 млрд – бюджетна підтримка Ukraine Facility

Інвестиційна складова
гарантії та гранти для залучення приватного капіталу у відбудову

Джерела: Європейська комісія (02.10.2026); Euromaidan Press (28.05.2026).

План України як стратегічний документ економічної безпеки

Co-funded by the European Union

86 / 65

заходів Плану виконано / на різних етапах виконання (кінець травня 2026 р.)

Зміни 2026 р.: +8,3 млрд € фінансування, нові кроки з верховенства права та антикорупції

Управління публічними фінансами
податкова та митна реформи, бюджетне планування

Верховенство права
судова реформа, антикорупційна інфраструктура

Енергетика
ринкові реформи, інтеграція з ринком ЄС

Критична сировина
управління стратегічними ресурсами

Цифрова і зелена трансформація
державні послуги, екологічні стандарти

Переговори про вступ до ЄС: стан на листопад 2026 р.

Co-funded by the European Union

06.2024	03.06.2026	15.06.2026	14.07.2026	13.10.2026	до 12.2026
Міжурядова конференція офіційний старт переговорів	**Угорщина знімає вето** після угоди щодо прав угорської меншини	**Кластер 1** «Основи»: верховенство права, демократія	**Кластер 6** «Зовнішні відносини»: торгівля, СЗБП	**Кластери 2 і 3** внутрішній ринок; зростання	**Кластери 4 і 5** зелений порядок; агросектор, згуртованість

Значення для економічної безпеки: кластери 2–5 охоплюють внутрішній ринок, промислову політику, енергетику та сільське господарство.

Наближення до інструментів економічної безпеки ЄС

Co-funded by the European Union

Скринінг іноземних інвестицій

сумісність із Регламентом ЄС про скринінг ПІІ

Санкції та експортний контроль

приєднання до санкцій ЄС, контроль товарів подвійного призначення

Протидія відмиванню коштів

стандарти AMLA, фінансовий моніторинг

CBAM

підготовка експортерів металу, добрив, електроенергії (див. Тему 9)

Енергетична інтеграція

синхронізація з ENTSO-E (2022), правила ринку ЄС

Поглиблена зона вільної торгівлі

поступова інтеграція до внутрішнього ринку ЄС

Бюро економічної безпеки: від створення до перезавантаження

Co-funded by the European Union

2021	2023–2024	24.06.2025	08.2025	30.01.2026
Створення БЕБ замість податкової міліції; аналітичний підхід	**Закон про перезавантаження** конкурс за участі міжнародних експертів — маяк МВФ	**Конкурс завершено** переможець — О. Цивінський (детектив НАБУ)	**Призначення директора** після двох відмов Кабміну і перевірок	**Атестація працівників** охопила понад тисячу осіб

Урок: незалежність і доброчесність інституцій — умова довіри бізнесу та фінансування партнерів.

Інституційна система забезпечення економічної безпеки України

Co-funded by the European Union

РНБО та Президент – ухвалення стратегій безпеки, координація

Кабмін / Мінекономіки

- розробка стратегій
- методика інтегрального індексу
- моніторинг індикаторів

НБУ

- цінова і фінансова стабільність
- нагляд за банками
- міжнародні резерви

БЕБ, НАБУ, НАЗК

- протидія економічним злочинам
- антикорупційна політика

Держфінмоніторинг, кібер- органи

- AML/CFT
- захист інформаційних систем

Напрями оновлення стратегії економічної безпеки

Co-funded by the European Union

Узгодженість зі Стратегією економічної безпеки ЄС
підхід «просувати – захищати – співпрацювати» (див. Теми 1, 4)

Повний перелік складових
додати енергетичну, продовольчу, демографічну, соціальну, кібербезпеку

Інтеграція з Планом України
спільні індикатори, прив'язка до бюджету та фінансування ЄС

Безпека відбудови
захист інвестицій, критичної інфраструктури, ланцюгів постачання

Оборонна промисловість як драйвер
спільні виробництва з ЄС, участь у SAFE та EDIP (див. Тему 12)

Висновки

Co-funded by the European Union

1. Безпекова складова стратегій економічного розвитку України тривалий час була фрагментарною.
2. 2021 р. став проривом: Стратегія економічної безпеки до 2025 р., галузеві стратегії та створення БЕБ.
3. Війна змінила пріоритети: енергетика, логістика, фінансова стабільність і відбудова ($588 млрд потреб).
4. План України та переговори про вступ роблять реформи вимірюваними й пов'язаними з фінансуванням ЄС.
5. Потрібна оновлена стратегія економічної безпеки, узгоджена з підходами ЄС і повоєнною відбудовою.

Питання для самоперевірки та обговорення

Co-funded by the European Union

1. Чому безпека у стратегіях розвитку України була фрагментарною?
2. Як змінювався економічний фокус стратегій нац. безпеки?
3. Які складові має Стратегія економічної безпеки до 2025 р.?
4. Яких складових бракувало у цій Стратегії?
5. Які загрози економічній безпеці найгостріші у 2026 р.?
6. Як Ukraine Facility пов'язує фінансування з реформами?
7. Які кластери переговорів найважливіші для економіки?
8. Що має містити оновлена стратегія економічної безпеки?

Рекомендовані джерела

Co-funded by the European Union

Нормативні документи

- Указ Президента № 392/2020 (Стратегія національної безпеки).
- Указ Президента № 347/2021 (Стратегія економічної безпеки до 2025 р.).
- Постанова КМУ № 179 від 03.03.2021 (НЕС-2030).
- Закон України «Про Бюро економічної безпеки України».
- Regulation (EU) 2024/792 (Ukraine Facility); Ukraine Plan.

Дані та аналітика

- World Bank et al. RDNA5 (February 2026).
- НБУ. Інфляційний звіт; рішення з монетарної політики (2026).
- European Commission. Ukraine Facility disbursements (2026).
- Council of the EU. Accession conferences with Ukraine (2026).
- Мінекономіки. Методика розрахунку рівня економічної безпеки.

Маріупольський університет

Co-funded by the European Union

Дякую за увагу!

Співфінансовано Європейським Союзом. Висловлені погляди та думки належать лише автору(-ам) і не обов'язково відображають погляди Європейського Союзу чи Європейського виконавчого агентства з питань освіти та культури (EACEA). Ні Європейський Союз, ні EACEA не несуть за них відповідальності.

Co-funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them.